

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΜΠΑΛΟΥΡΔΟΣ

ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Στην εργασία αυτή εξετάζεται κατά πόσο το ενδιαφέρον για την πολιτική και η εκλογική συμπεριφορά επηρεάζονται από το επίπεδο του διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού, τον κίνδυνο φτώχειας, την υποκειμενική άποψη για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού και της οικονομίας καθώς και την εν γένει ικανοποίηση από τη ζωή. Ταυτόχρονα, εξετάζεται η επιρροή που ασκούν και άλλες μεταβλητές, όπως η εκπαίδευση, η αυτοτοποθέτηση στην κλίμακα «Αριστερά» – «Δεξιά», η σχέση με την αγορά εργασίας, η ηλικία, το φύλο, η θρησκευτικότητα, το μέγεθος του νοικοκυριού, η υπηκοότητα και το αίσθημα εγγύτητας σε κάποιο κόμμα.

Η ανάλυση βασίζεται κυρίως σε πίνακες διπλής εισόδου και λογιστική παλινδρόμηση. Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν έχουν ως εξής:

Τα άτομα που ενδιαφέρονται για την πολιτική είναι μεγαλύτερης ηλικίας, περισσότερο μορφωμένα, οικονομικά ευκατάστατα και με μικρότερο κίνδυνο φτώχειας από τα άτομα που ενδιαφέρονται λιγότερο για την πολιτική.

Επίσης, ένα ενδιαφέρον εύρημα είναι ότι ο κίνδυνος φτώχειας των ατόμων με ενδιαφέρον για την πολιτική είναι χαμηλότερος από τον κίνδυνο φτώχειας των ατόμων χωρίς ενδιαφέρον για την πολιτική.

Αντίθετα, όσον αφορά αυτούς που δεν ενδιαφέρονται για την πολιτική οι περισσότεροι πιστεύουν ότι θα τα βγάλουν πέρα δύσκολα ή πολύ δύσκολα με το σημερινό εισόδημα. Το μέσο διαθέσιμο εισόδημα των ατόμων που αισθάνονται εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ είναι υψηλότερο του αντίστοιχου μέσου εισοδήματος όσων δήλωσαν εγγύτερα στη ΝΔ, στο ΚΚΕ και στους Οικολόγους Πρασίνους, ενώ τα υψηλότερα μέσα εισοδήματα καταγράφονται

φονται στο ΣΥΡΙΖΑ και στον ΛΑΟΣ. Ο κίνδυνος φτώχειας των ατόμων που βρίσκονται εγγύτερα στα δύο μεγάλα κόμματα και στο ΚΚΕ είναι σχετικά υψηλότερος από τον κίνδυνο φτώχειας όσων δηλώνουν ότι βρίσκονται εγγύτερα στον ΣΥΡΙΖΑ και τον ΛΑΟΣ. Από τα αποτελέσματα της λογιστικής παλινδρόμησης προέκυψε ότι το ενδιαφέρον για την πολιτική επηρεάζεται από μεταβλητές όπως η χρήση ΜΜΕ, το φύλο και ο βαθμός κομματικής εγγύτητας.

DIONISIS BALOURDOS

INCOME INEQUALITY AND POLITICAL BEHAVIOR

ABSTRACT: *In this paper we examine whether the interest in politics and electoral behavior are influenced by the household's level of available income, poverty risk, the subjective view regarding the household's economic condition and the country's economy, as well as life satisfaction in general. We also examine the influence of additional variables such as education, the ideological self-placement in the "Left"–"Right" axis, the position of the respondent in the labour market, age, gender, religiousness, household's size, citizenship and party allegiance.*

The analysis is mainly based on cross tabulation and logistic regression. The main conclusions are:

The interest in politics is differentiated according to the amount of available income, while women with interest in politics have higher income than men who are also interested in politics. Individuals with little or no interest in politics are on average younger than those interested in politics. Furthermore, individuals with a higher education level show higher levels of interest in politics compared to individuals that are not interested in politics.

An interesting conclusion is that poverty risk of individuals with interest in politics is lower than poverty risk of individuals without interest in politics .

In general, individuals that are fairly interested or very interested in politics are more affluent economically and declare at a higher percentage that they live comfortably with their current household income. On the contrary, between those who are not interested in politics, a higher proportion of individuals is recorded to believe that they will have difficulties in managing to live with their current income. The average available income of individuals that feel closer to PASOK party is higher compared to those that are closer to ND, KKE and Ecologists-Greens , while the higher average income is recorded in SYRIZA and LAOS.

The poverty risk of individuals who feel closer to the two major parties and to KKE is relatively higher than the poverty risk of individuals who feel closer to SYRIZA and LAOS.

From the logistic regression results it emerges that the interest in politics is affected by variables such as gender, party allegiance and media use.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κείμενο που ακολουθεί περιορίζεται σε μια πρώτη περιγραφή των ευρημάτων του 4^{ου} γύρου της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας (2008-2009), σχετικά με την εισοδηματική ανισότητα και την πολιτική συμπεριφορά στην Ελλάδα. Εξετάζεται η σχέση του διαθέσιμου εισοδήματος και στοιχείων που αφορούν την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών με τις στάσεις των ερωτώμενων απέναντι στην πολιτική.

Ειδικότερα εξετάζονται: **α) το ενδιαφέρον για την πολιτική, β) η συμμετοχή στις τελευταίες εκλογές¹, και γ) η πολιτική engagement².**

Η ανάλυση βασίζεται στην επίδραση που πιθανά ασκούν ανεξάρτητες μεταβλητές, όπως το διαθέσιμο εισόδημα, ο κίνδυνος φτώχειας, οι εκτιμήσεις των ερωτώμενων για την κατάσταση της οικονομίας² και της υγείας, το φύλο, η ηλικία, το μέγεθος του νοικοκυριού, ο βαθμός θρησκευτικότητας, το επίπεδο εκπαίδευσης του ερωτώμενου και η τηλεθέαση εκπομπών ενημερωτικού και πολιτικού περιεχομένου σε σχέση με τις προαναφερθείσες εξαρτημένες μεταβλητές.

Από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, διαπιστώνεται ότι το ενδιαφέρον για την πολιτική και η συμμετοχή στις εκλογές³ συναρτώνται με το φύλο, την ηλικία, το εισόδημα, την

1. Στις εκλογές που προηγήθηκαν της κρίσης, δηλαδή στις εκλογές που πραγματοποιήθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2007, η ΝΔ κέρδισε με ποσοστό 41,83% έναντι 38,10% του ΠΑΣΟΚ.

2. Στις εκτιμήσεις αυτές περιλαμβάνονται στοιχεία για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού, την πιθανότητα να μην υπάρχουν αρκετά χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του νοικοκυριού τους επόμενους 12 μήνες και το βαθμό δυσκολίας δανεισμού σε περίπτωση οικονομικής δυσχέρειας.

3. Οι A. Alesina και P. Giuliano (2009) εκτιμούν την πολιτική συμμετοχή

εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάσταση και την κομματική εγγύτητα (Verba, Schlozman & Brady 1995 και 2005, Norris, 2002, Pateman, 1971, Solt, 2004, The Electoral Commission, 2005).

Στο πλαίσιο αυτό θα εξετασθεί αν η πολιτική συμπεριφορά και η εκλογική συμμετοχή επηρεάζονται:

- α. από το επίπεδο του διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού, τον κίνδυνο φτώχειας, την ικανοποίηση από τη ζωή, την υποκειμενική άποψη για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού ή της οικονομίας γενικότερα, και
- β. από την εκπαίδευση, την αυτοτοποθέτηση στην κλίμακα «Αριστερά» – «Δεξιά», τη σχέση με την αγορά εργασίας, την ηλικία, το φύλο, τη θρησκευτικότητα, το μέγεθος του νοικοκυριού, την υπηκοότητα και το αίσθημα εγγύτητας σε κάποιο κόμμα.

Η ανάλυση βασίζεται κυρίως σε πίνακες διπλής εισόδου και σε ανάλυση λογιστικής παλινδρόμησης για τον εντοπισμό των παραγόντων που επηρεάζουν σημαντικά τις εξαρτημένες μεταβλητές με έμφαση στο ενδιαφέρον για την πολιτική.

2. Η ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ: ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Τα βασικά ερωτήματα της έρευνας, όσον αφορά τη μεταβλητή του εισοδήματος, αφορούν το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού. Από τις απαντήσεις διαμορφώθηκε μια κλίμακα μηνιαίου εισοδήματος του νοικοκυριού,⁴ όπως αυτό προκύπτει

με μεταβλητές όπως το ενδιαφέρον για την πολιτική και σειρά από δείκτες πολιτικής δράσης (υπογραφή αιτήματος ή έκκλησης, συμμετοχή σε ειρηνική διαδήλωση κ.λπ.). Αντίστοιχα οι Verba και Nie (1972) θεωρούν ότι η συμμετοχή στις εκλογές είναι μία από τις πιο σημαντικές διαστάσεις της πολιτικής συμμετοχής. Άλλωστε, οι δύο αυτές μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους.

4. Οι σχετικές εισοδηματικές τάξεις επιλέχθηκαν έτσι ώστε να αναμένεται να υπάρχει ποσοστό 10% σε κάθε τάξη. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία εισοδήματος της EU-SILC του έτους 2007, τα οποία προσαρμόστηκαν στις «τιμές» του 2009.

λαμβάνοντας υπόψη αθροιστικά το καθαρό εισόδημα από όλες τις πηγές κάθε μέλους του νοικοκυριού.⁵ Μια σημαντική επιφύλαξη αφορά το βαθμό αποκρισιμότητας, καθώς οι ερωτώμενοι μπορεί να εμφανιστούν απρόθυμοι να δώσουν πληροφορίες που πιθανόν να θεωρούν απόρρητες, όπως για παράδειγμα το επίπεδο και οι πηγές εισοδήματος ή η εκλογική συμπεριφορά. Ειδικότερα, η μη αποκρισιμότητα για την Ελλάδα ανέρχεται στο 41% των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων,⁶ ποσοστό που προσεγγίζει το αντίστοιχο των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου (50% περίπου). Η μη αποκρισιμότητα για τις σκανδιναβικές χώρες κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα.

Το Διάγραμμα 1, που παρουσιάζει την κατανομή του εισοδήματος στον τέταρτο γύρο της ΕΚΕ, δείχνει ότι οι ακραίες εισοδηματικές κατηγορίες είναι σχετικά υποεκτιμημένες. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στη μη-αποκρισιμότητα, η οποία, σε γενικές γραμμές, ήταν υψηλή. Αντίθετα, φαίνεται να υπάρχει υπεραντιπροσώπηση στην εισοδηματική ομάδα 1.561€-1.990€.

Ένα ακόμη πρόβλημα οφείλεται στο γεγονός ότι η μεταβλητή του εισοδήματος είναι ασυνεχής. Συλλέγεται, δηλαδή, σε ευρύτερες διακριτές ομάδες, ενώ αναφέρεται στο συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού και όχι στο εισόδημα κάθε μέλους

5. Μισθοί/ημερομίσθια από αυτοαπασχόληση, από αγροτική εργασία, από συντάξεις επιδόματα, από επενδύσεις, αποταμίευση και από οποιεσδήποτε άλλες πηγές.

6. Σύμφωνα με τους Cowell, Litchfield and Mercader-Prats (1999), η ποιότητα των απαντήσεων στις εισοδηματικές ερωτήσεις επηρεάζεται από τους εξής βασικούς τύπους προβλημάτων/παραγόντων:

α) Τον ορισμό του νοικοκυριού που χρησιμοποιείται καθώς και το μέγεθός του.

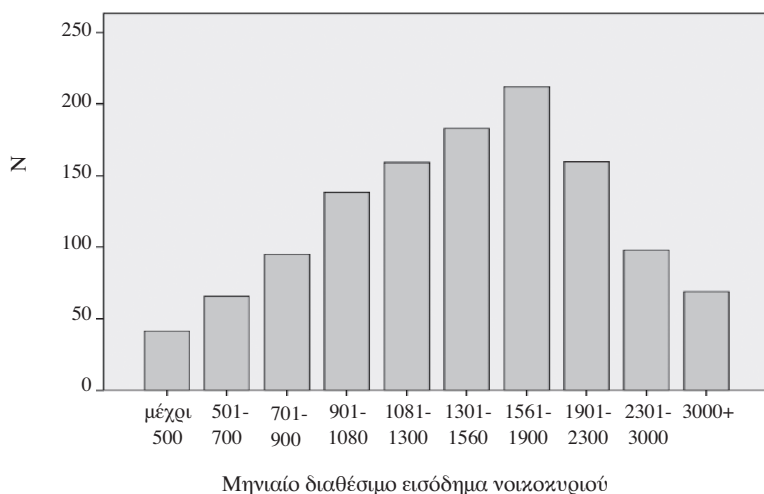
β) Την αξιοπιστία του ατόμου που δίνει τις πληροφορίες καθώς και τη γνώση του για την οικονομική κατάσταση των υπόλοιπων μελών και του εισοδήματος του νοικοκυριού συνολικά.

γ) Την κύρια πηγή του εισοδήματος και την περίοδο συλλογής και αναφοράς (ετήσιο, μηνιαίο ή εβδομαδιαίο εισόδημα).

δ) Τις λεπτομέρειες των ερωτημάτων και την πιθανή ψευδή αναφορά των εισοδημάτων των αυτοαπασχολούμενων καθώς και την υποεκτίμηση των τόκων (αποδόσεων) επενδυμένου κεφαλαίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

*Μηνιαίο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριού
(N=1220, άρνηση και δεν γνωρίζω=852 περίπου 41%)*

ξεχωριστά.⁷ Με δεδομένα τα στοιχεία αυτά μετατρέπουμε τη μεταβλητή του εισοδήματος σε συνεχή και σε ετήσιο μέγεθος. Η νέα αυτή μεταβλητή σταθμίζεται κατάλληλα, ώστε να λαμβάνεται υπόψη το εκάστοτε μέγεθος και η σύνθεση του νοικοκυριού. Στη συνέχεια, από τη μεταβλητή του καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος, δημιουργούμε το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα⁸ βάσει του οποίου καθίσταται εφικτή η εκτίμηση των σχετικών

7. Συγκριτικά με άλλες σχετικές έρευνες –όπως για παράδειγμα η EU-SILC– στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα (ESS) χρησιμοποιείται μια αδρή μέτρηση του συνολικού καθαρού εισοδήματος του νοικοκυριού. Επιπλέον, το άτομο που επιλέγεται τυχαία να δώσει τις σχετικές πληροφορίες πιθανόν να μην διαθέτει επαρκή γνώση για το συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού και, επομένως, να υπάρχει σφάλμα στην τελική εκτίμησή του.

8. Με βάση την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ (EQ_SS), η οποία ορίζεται ως εξής: $EQ_SS = 1 + 0,5 * (\text{άτομα ηλικίας 14 ετών και άνω} - 1) + 0,3 * \text{άτομα ηλικίας 13 ετών και κάτω}$, διαιρούμε το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού με τον συντελεστή EQ_SS, και λαμβάνουμε το Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα, δηλαδή το εισόδημα που αντιστοιχεί σε κάθε άτομο του δείγματος ή του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

δεικτών οικονομικής ανισότητας καθώς και ο δείκτης «κινδύνου φτώχειας» (head count index).⁹

Επιπλέον, καθώς δεν υπάρχει ένας γενικότερα αποδεκτός δείκτης ανισότητας, στα πλαίσια της παρούσας μελέτης επιλέγονται και στη συνέχεια εκτιμώνται¹⁰:

- *Ο συντελεστής Gini (G)*
- *Ο δείκτης Theil (T)*
- *Ο Δείκτης ανισότητας (S80/S20)*

Με βάση το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα, οι παραπάνω δείκτες ανισότητας καταγράφουν τιμές οι οποίες είναι σχετικά υψηλές (Δείκτης Gini= 0,29590062, Δείκτης Theil = 0,14590385), ενώ όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 2, η απόσταση της καμπύλης Lorenz από τη διαγώνιο ισοκατανομής είναι σχετικά υψηλή. Αντίστοιχα, ο δείκτης κατανομής εισοδήματος (S80/S20) σε πεντημόρια εισοδήματος αναφέρεται στο μερίδιο του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του «πλουσιότερου» 20% του πληθυσμού προς το ανάλογο εισόδημα του «φτωχότερου» 20% του πληθυσμού. Ο συγκεκριμένος δείκτης ανήλθε στο 4,9, δηλαδή το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 4,9 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο του εισοδήματος του φτωχότερου 20% του πληθυσμού. Όπως προαναφέρθηκε, οι τιμές των δεικτών ανισότητας της ΕΚΕ, *υποεκτιμούνται* σε ένα βαθμό τις αντίστοιχες τιμές που έχουν υπολογιστεί από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, οι οποίες βασίζονται στα στοιχεία της έρευνας EU-SILC του 2008 (S80/S20 =5,9, Gini = 0,334). Πιθα-

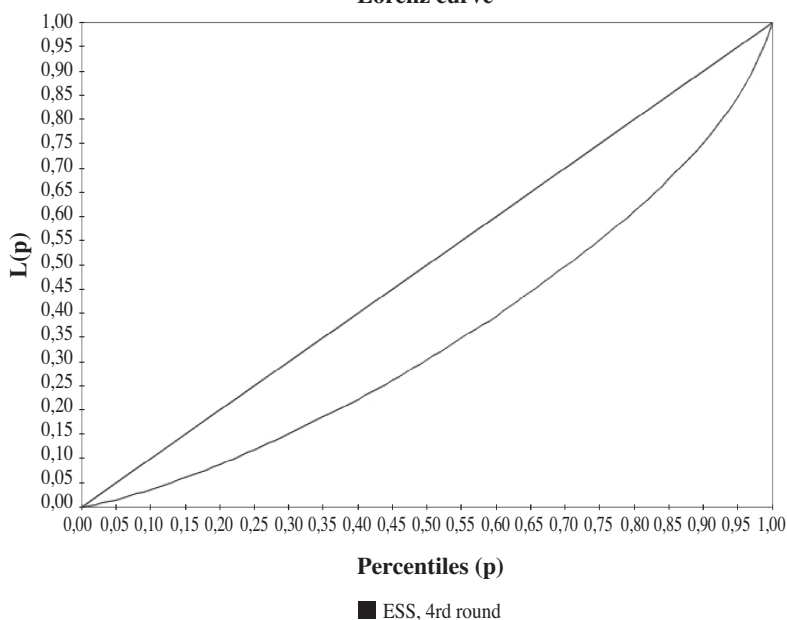
9. Ο δείκτης «κινδύνου φτώχειας» ορίζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο έχει εισόδημα χαμηλότερο του 60% της διαμέσου του συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος όλων των νοικοκυριών και σχετίζεται περισσότερο με τη διανομή του εισοδήματος. Αυτή η έννοια του κινδύνου σχετικής φτώχειας («φτωχός σε σχέση με τους άλλους») διαφοροποιείται από την έννοια του κινδύνου της απόλυτης φτώχειας («στερούμενος βασικών μέσων επιβίωσης»), η οποία δεν εξετάζεται στα πλαίσια της παρούσας μελέτης. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι το όριο του κινδύνου της φτώχειας για ένα άτομο τοποθετείται στις 7.000€ (ετήσιο διαθέσιμο, ισοδύναμο εισόδημα) το οποίο εκτιμάται με βάση τα στοιχεία από την έρευνα EU-SILC, 2008 με σχετική προσαρμογή για το χρόνο που μεσολαβεί μέχρι τη διενέργεια της επιτόπιας έρευνας.

10. Για ορισμό των δεικτών βλέπε: Litchfield (1999), Cowell (1977).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Καμπύλη Lorenz

Lorenz curve

νές αιτίες της διαφοροποίησης αυτής είναι το γεγονός ότι οι τιμές των δεικτών αυτών επηρεάζονται από τις ακραίες τιμές της κατανομής του εισοδήματος, καθώς επίσης το ότι η κατανομή που χρησιμοποιούμε προέρχεται από εκτιμήσεις και συνδυάζεται με υψηλή μη- αποκρισσιμότητα.¹¹

Συγκρίνοντας το μέσο όρο με τη διάμεσο της κατανομής του ισοδύναμου εισοδήματος των στοιχείων της ΕΚΕ και της EU-SILC του έτους 2008, παρατηρείται θετική ασυμμετρία στο ετήσιο ατομικό ισοδύναμο εισόδημα και στις δύο έρευνες. Λογικά τόσο το μέσο εισόδημα όσο και το διάμεσο διαθέσιμο εισόδημα θα έπρεπε να ήταν υψηλότερα, όπως προκύπτει από την ΕΚΕ που είναι μεταγενέστερη (Πίνακας 1). Ωστόσο, λόγω υψηλής μη αποκρισσιμότητας, δεν διαπιστώνεται η τάση αυτή για το διάμεσο

11. Είναι πιθανό οι εκτιμήσεις των δεικτών φτώχειας, βασισμένες στη διάμεσο –που δεν επηρεάζεται από ακραίες τιμές– να έχουν καλύτερα αποτελέσματα.

ισοδύναμο εισόδημα. Το γεγονός ότι η διάμεσος δεν επηρεάζεται από τις ακραίες τιμές και καθώς στην περίπτωση της ΕΚΕ υπάρχει εκτίμηση με τη μέθοδο της γραμμικής παρεμβολής, το τελικό αποτέλεσμα είναι να καταγράφεται μια χαμηλή τιμή. Αντίθετα, στην περίπτωση του μέσου ετήσιου διαθέσιμου εισοδήματος, η τιμή από τα στοιχεία της ΕΚΕ (24.579€) είναι υψηλότερη της αντίστοιχης τιμής από τα στοιχεία της EU-SILC (22.243), πολύ πιθανόν λόγω της επίδρασης της υπεραντιπροσώπευσης της κατηγορίας των περιπτώσεων με ετήσιο εισόδημα περίπου 25.000€ (το οποίο αντιστοιχεί σε μηνιαίο εισόδημα: 1.561 €-1.990€).¹²

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Κεντρικές τάσεις εισοδήματος

	EKE	EU-SILC 2008
Μέσο ετήσιο ατομικό ισοδύναμο εισόδημα	12.381	12.764
Διάμεσο ετήσιο ατομικό ισοδύναμο εισόδημα	10.500	11.667
Μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών	24.579	22.243

Με βάση αυτές τις κριτικές παρατηρήσεις και διαπιστώσεις για τη μεταβλητή του εισοδήματος, ακολουθεί η ανάλυση που εστιάζει στο ενδιαφέρον για την πολιτική.

3. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

Το ενδιαφέρον για την πολιτική,¹³ διαφοροποιείται σημαντικά

12. Ενδεικτικά τα όρια φτώχειας προσδιορίζονται ως εξής: Όριο φτώχειας για 1 άτομο 7.000€ (ΕΚΕ) και 6.480€ (EU-SILC, 2008), και όριο φτώχειας για 2 ενήλικες και 2 εξαρτώμενα παιδιά 14.700€ (ΕΚΕ) και 13.608€ (EU-SILC, 2008).

13. Με την ομαδοποίηση που έγινε θα αναφερόμαστε σε δύο κατηγορίες ως εξής: αρκετά/πολύ ενδιαφέρον και λίγο/καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική.

ανάλογα με το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού: Το εισόδημα των νοικοκυριών στα οποία ο ερωτώμενος έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την πολιτική ανέρχεται σε 26.829,7€, ενώ το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών στα οποία ο ερωτώμενος έχει μικρότερο ενδιαφέρον ανέρχεται σε 23.587,4€. Η ηλικία, επίσης, είναι μια μεταβλητή που σχετίζεται με το ενδιαφέρον για την πολιτική: όσοι ενδιαφέρονται περισσότερο έχουν μέσο όρο ηλικίας τα 40 έτη, ενώ όσοι ενδιαφέρονται λιγότερο έχουν μέσο όρο τα 48 έτη. Οι διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες ενδιαφέροντος για την πολιτική (λίγο/ καθόλου- αρκετά/πολύ ενδιαφέρον) ως προς το μέσο μέγεθος του νοικοκυριού και την αυτοτοποθέτηση στον άξονα «αριστεράς» – «δεξιάς» είναι μικρές (Πίνακας 2).

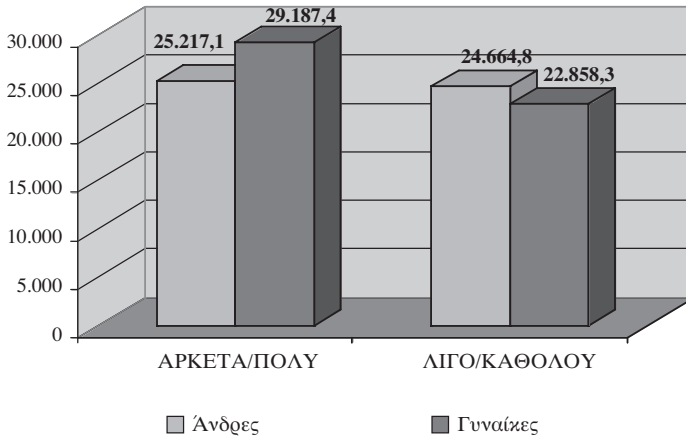
Ωστόσο, μεταξύ των δύο φύλων, οι διαφοροποιήσεις που καταγράφονται είναι έντονες. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι το μέσο ετήσιο εισόδημα του νοικοκυριού ανέρχεται σε 29.187,4€ για τις γυναίκες που ενδιαφέρονται για την πολιτική έναντι 25.217,1€ για

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

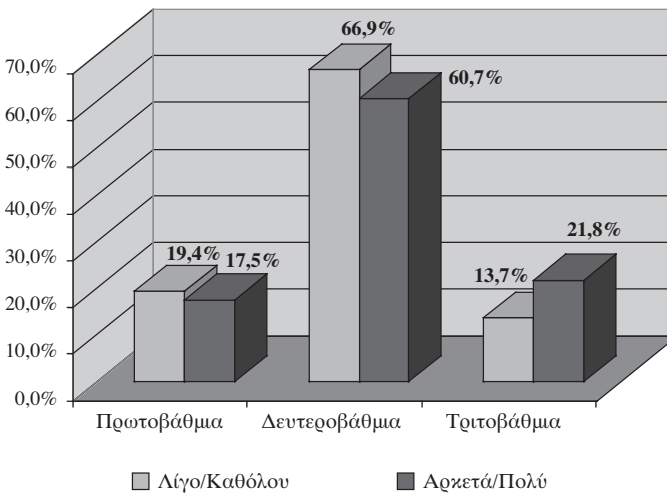
Μέσο διαθέσιμο ετήσιο εισόδημα, μέσο μέγεθος νοικοκυριού, μέση ηλικία ερωτώμενου, κατά φύλο και ενδιαφέρον για πολιτική

Φύλο	Σας ενδιαφέρει η πολιτική;	Μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριού	Μέσος όρος αυτοτοποθέτησης (αριστερά-δεξιά)	Μέσος αριθμός μελών στο νοικοκυριό	Μέση ηλικία ερωτώμενου
Άνδρες	Αρκετά/Πολύ	25217,1	5,05	3,42	49,75
	Λίγο/Καθόλου	24664,8	5,36	3,41	38,78
	Σύνολο	24885,3	5,22	3,41	43,12
Γυναίκες	Αρκετά/Πολύ	29187,4	4,95	3,42	45,18
	Λίγο/Καθόλου	22858,3	5,17	3,29	41,77
	Σύνολο	24346,5	5,11	3,32	42,56
Σύνολο	Αρκετά/Πολύ	26829,7	5,01	3,42	47,89
	Λίγο/Καθόλου	23587,4	5,24	3,34	40,57
	Σύνολο	24595,8	5,16	3,36	42,82

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3
Μέσο διαθέσιμο ετήσιο εισόδημα κατά φύλο και ενδιαφέρον για την πολιτική

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4
Ενδιαφέρον για την πολιτική κατά επίπεδο εκπαίδευσης ερωτώμενων

τους άνδρες. Ακόμη διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες με μικρότερο ενδιαφέρον για την πολιτική έχουν το χαμηλότερο μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα (22.858,3€) (Πίνακας 2, Διάγραμμα 3). Όπως άλλωστε έχει ήδη αναφερθεί, η ενασχόληση με την πολιτική ανα-

μένεται να έχει υψηλό βαθμό συσχέτισης με το επίπεδο εκπαίδευσης του ερωτώμενου (Verba, Schlozman, Brady, 1995 και 2005). Πράγματι, τα άτομα με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία ενδιαφέρονται για την πολιτική καταγράφουν κατά μέσο όρο υψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τα άτομα τα οποία δεν ενδιαφέρονται για την πολιτική. Το αντίθετο διαπιστώνεται για τα άτομα με μέσο ή χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (Διάγραμμα 4).

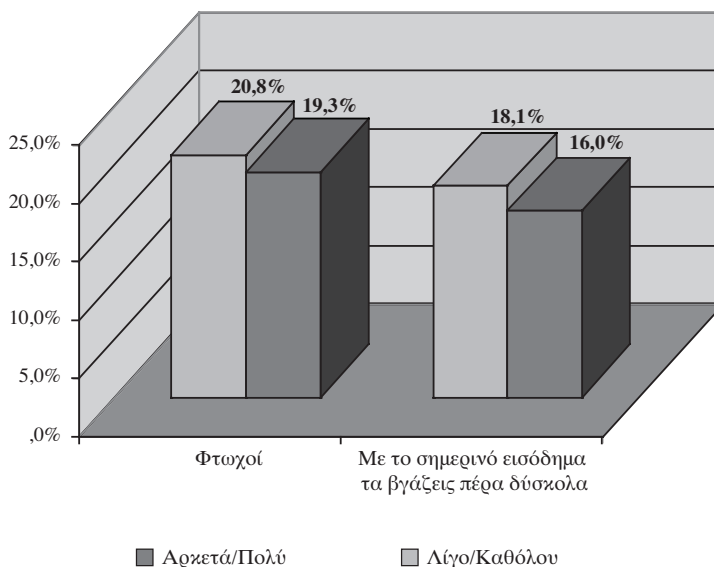
3.2. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Για την εκτίμηση της φτώχειας χρησιμοποιείται ο ορισμός της Eurostat, σύμφωνα με τον οποίο φτωχά είναι τα άτομα με εισόδημα που αντιστοιχεί κάτω του 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος της χώρας. Με βάση αυτό ως μέτρο, το 20% του πληθυσμού της χώρας το 2008 είχε εισόδημα κάτω από το όριο φτώχειας. Η αναλογία αυτή δεν φαίνεται να άλλαξε μέσα στο 2009, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΚΕ. Ο κίνδυνος φτώχειας των ατόμων που ενδιαφέρονται για την πολιτική (19,3%) είναι χαμηλότερος του κινδύνου φτώχειας των ατόμων χωρίς ενδιαφέρον για την πολιτική (20,8%). Αυτό συμβαίνει γιατί, όπως προαναφέρθηκε, τα άτομα με ενδιαφέρον για την πολιτική είναι κατά μέσο όρο μεγαλύτερης ηλικίας (48 ετών), έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και υψηλά εισοδήματα. Παρά ταύτα, επισημαίνεται ότι οι διαφοροποιήσεις για το σύνολο της χώρας (20,4%) δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές (Διάγραμμα 5).

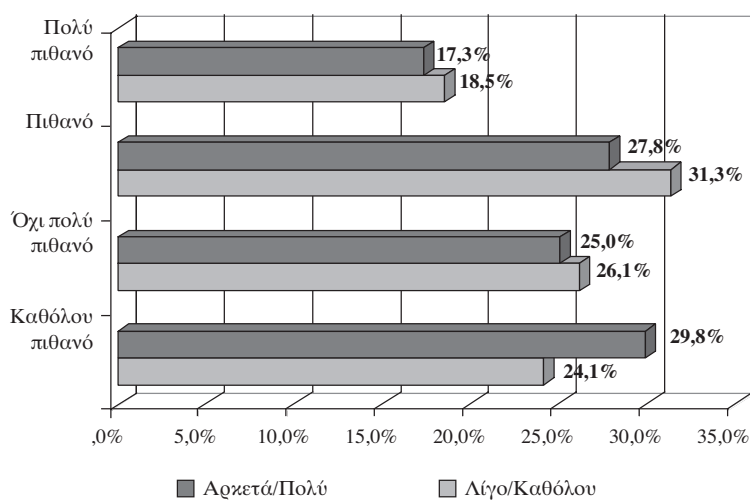
Τα άτομα που δηλώνουν ότι με το σημερινό εισόδημα τα καταφέρνουν δύσκολα μπορούν να εκληφθούν ως *υποκειμενικά φτωχά*. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζοντας συγκριτικά τα στοιχεία του Διαγράμματος 5, διαπιστώνεται ότι όσοι ενδιαφέρονται αρκετά ή πολύ για την πολιτική α) αντιμετωπίζουν χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας και β) δηλώνουν σε μικρότερη αναλογία από τα άτομα με λίγο ή καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική ότι τα βγάζουν δύσκολα πέρα με το σημερινό εισόδημα (Βλέπε Διάγραμμα 5).

Το ποσοστό των ατόμων με ενδιαφέρον για την πολιτική που δηλώνουν ότι θεωρούν ότι δεν είναι *καθόλου πιθανό* να μην υπάρχουν αρκετά χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5
Ενδιαφέρον για την πολιτική κατά κίνδυνο φτώχειας
(Ορισμός Eurostat)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6
Ενδιαφέρον για την πολιτική και υποκειμενικές αντιλήψεις για
τη δυνατότητα του νοικοκυριού να καλύψει τις ανάγκες του
τους επόμενους 12 μήνες

νοικοκυριού τους επόμενους 12 μήνες ανέρχεται στο 29,8%, ενώ η αντίστοιχη αναλογία των ατόμων χωρίς ενδιαφέρον για την πολιτική είναι χαμηλότερη (24,1%). Στην περίπτωση που αναφέρουν ότι είναι *πολύ πιθανό* να μην υπάρχουν χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του νοικοκυριού τους επόμενους 12 μήνες δεν παρουσιάζεται μεγάλη διαφοροποίηση (Διάγραμμα 6).

Φαίνεται, επομένως, ότι, σε γενικές γραμμές, τα άτομα με αρκετό ή μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτική εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά φτώχειας, ενώ αντίθετα καταγράφουν υψηλότερα ποσοστά στα ερωτήματα που ερευνούν τη δυνατότητα του νοικοκυριού να ανταποκριθεί στην κάλυψη των αναγκών του.

3.3. ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗ

Τα αποτελέσματα της *λογιστικής παλινδρόμησης*,¹⁴ με εξαρτημένη τη δίτιμη μεταβλητή: «1»= αρκετό ή πολύ ενδιαφέρον για την πολιτική και «0» = λίγο ή καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική, ανέδειξαν ως στατιστικά σημαντικές τις εξής μεταβλητές: τις ώρες τηλεθέασης προγραμμάτων με ενημερωτικό και πολιτικό περιεχόμενο, το βαθμό κομματικής εγγύτητας και το φύλο. Από τις υπόλοιπες μεταβλητές οι οποίες ήταν επίσης στατιστικά σημαντικές (αλλά με χαμηλότερη τιμή του συντελεστή παλινδρόμησης) άξιες σχολιασμού¹⁵ είναι οι εξής: η υποκειμενική εκτίμηση για την κατάσταση της υγείας και το εισόδημα του ερωτώμενου, η συμμετοχή στις τελευταίες εκλογές και ο βαθμός θρησκευτικότητας.

Η τιμή του δείκτη καλής προσαρμογής του μοντέλου Nagelkerke R Square είναι 0,231 (Οι τιμές του δείκτη κυμαίνονται από 0 έως 1).

Εφόσον ο δείκτης αυτός παραμένει χαμηλός, εκτιμούμε ότι το μοντέλο παρουσιάζει μικρή προσαρμογή στα δεδομένα, άρα δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί για πρόβλεψη. Είναι δυνα-

14. Η λογιστική παλινδρόμηση είναι μια μέθοδος πολυπαραγοντικής στατιστικής ανάλυσης (multivariate statistical analysis) που χρησιμοποιεί ένα σύνολο ανεξάρτητων μεταβλητών (independent variables) για τη διερεύνηση της κίνησης μιας κατηγορικής εξαρτημένης μεταβλητής (dependent variables).

15. Η σημαντικότητα των μεταβλητών αυτών είναι οριακή (κοντά στο επίπεδο Sig. = 0,05) ή /και η τιμή του συντελεστή B είναι σχετικά χαμηλή.

τόν, όμως, να εκτιμήσουμε την επίδραση στη διαμόρφωση των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής καθεμιάς από τις ανεξάρτητες μεταβλητές που υπεισήλθαν στην εξίσωση. Η επίδραση αυτή απεικονίζεται στον Πίνακα 3.

Οι σημαντικότερες μεταβλητές για τον προσδιορισμό του ενδιαφέροντος για την πολιτική είναι οι ώρες τηλεθέασης προγραμμάτων με ενημερωτικό και πολιτικό περιεχόμενο ($B=1,0$), το βαθμό κομματικής εγγύτητας ($B=0,888$) και το φύλο ($B=0,840$). Από τις υπόλοιπες μεταβλητές άξιες σχολιασμού είναι οι εξής: η συμμετοχή στις τελευταίες εκλογές ($B=0,423$), η κατάσταση υγείας του ερωτώμενου ($B=0,356$), η περιγραφή της σημερινής εικόνας για το εισόδημα ($B=0,325$) και η θρησκευτικότητα ($B=0,318$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Αποτελέσματα της Ανάλυσης Παλινδρόμησης

Ανεξάρτητες μεταβλητές	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Αριθμός μελών νοικοκυριού	,214	,054	15,884	1	,000	1,239
Φύλο (1)	,840	,124	45,965	1	,000	2,316
Ηλικία	,041	,006	52,952	1	,000	1,041
Περιγραφή της εικόνας για το σημερινό εισόδημα (1)	,325	,128	6,416	1	,011	1,384
Παρακολουθεί τηλεόραση μέχρι 1,5 ώρες, προγραμμάτων ενημερωτικών και πολιτικού περιεχομένου (1)	1,000	,208	23,046	1	,000	,368
Συμπληρωμένα έτη εκπαίδευσης	,110	,020	30,839	1	,000	1,116
Πλησίον σε κάποιο κόμμα (1)	,888	,144	38,128	1	,000	2,431
Αν είναι θρησκευόμενος (1)	,318	,157	4,088	1	,043	1,375
Κατάσταση υγείας (1)	,356	,178	3,990	1	,046	,700
Ψήφισε στις τελευταίες εκλογές (1)	,423	,240	3,094	1	,079	,655
Σταθερός όρος	4,591	,547	70,472	1	,000	,010

4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΕΓΓΥΤΗΤΑ

4.1. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2 και του Διαγράμματος 7, παρατηρείται ότι η συμμετοχή στις εκλογές διαφοροποιείται ανάλογα με το επίπεδο του ετήσιου εισοδήματος του νοικοκυριού του ερωτώμενου.¹⁶ Το μέσο εισόδημα αυτών που ψήφισαν¹⁷ ανέρχεται σε 25.085,1€ έναντι 22.110,7€ όσων δεν ψήφισαν στις εκλογές και όσων δεν είχαν δικαίωμα ψήφου 21.774,9€.¹⁸ Από τη σύγκριση των στοιχείων του Διαγράμματος 8 φαίνεται ότι τα άτομα που ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές α) αντιμετωπίζουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας, και β) δηλώνουν σε μεγαλύτερη αναλογία από τα άτομα που δεν ψήφισαν ότι τα βγάζουν δύσκολα πέρα με το σημερινό εισόδημα.

Ο κίνδυνος φτώχειας διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τη συμμετοχή στις εκλογές: τα άτομα που ψήφισαν στις εκλογές εμφανίζουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας (20,6%) από τα άτομα που δεν ψήφισαν (16,4%). Την ίδια τάση εμφανίζουν όσοι έχουν δηλώσει ότι με το σημερινό εισόδημα τα βγάζουν πέρα «πολύ δύσκολα».¹⁹

4.2. ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΕΓΓΥΤΗΤΑ

Σε αυτή την ενότητα εξετάζεται το αν η προτίμηση σε κάποιο πολιτικό κόμμα²⁰ διαφοροποιείται ανάλογα με το ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού του ερωτώμενου, τον κίνδυνο

16. Αφορούν τις εκλογές που έγιναν στις 16 Σεπτεμβρίου του 2007.

17. Τα άτομα που ψήφισαν στις εκλογές είναι κατά μέσο όρο μεγαλύτερης ηλικίας (45,4 ετών) από εκείνα που δεν ψήφισαν (35,4 ετών).

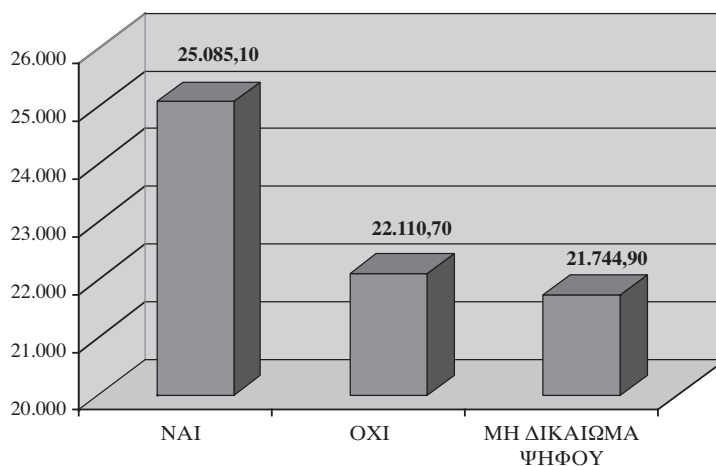
18. Οι τελευταίοι αφορούν μια μικρή αναλογία του δείγματος και δεν σχολιάζονται περαιτέρω.

19. Επίσης τα άτομα που δεν έχουν δικαίωμα ψήφου και όσοι δηλώνουν ότι με το σημερινό εισόδημα τα βγάζουν δύσκολα πέρα εμφανίζουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας (22,0%).

20. Εξαιρέθηκαν από την ανάλυση όσοι δήλωσαν ότι δεν είναι κοντά σε κάποιο κόμμα ή αρνήθηκαν να απαντήσουν.

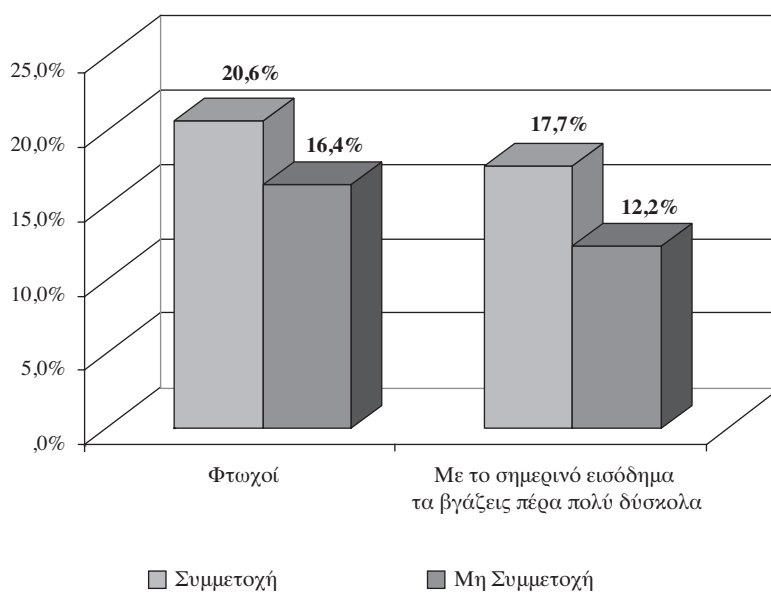
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Συμμετοχή στις εκλογές και μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

Συμμετοχή στις εκλογές και υποκειμενικές αντιλήψεις για την οικονομική δυνατότητα του νοικοκυριού και τον κίνδυνο φτώχειας

της φτώχειας και την υποκειμενική εκτίμηση για την οικονομική δυνατότητα του νοικοκυριού.

Ένα πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από το Διάγραμμα 9 είναι ότι η προτίμηση σε κάποιο κόμμα διαφοροποιείται ανάλογα με το επίπεδο του ετήσιου διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού. Στη χαμηλότερη εισοδηματική κλίμακα (μέχρι 14.000€), ένα ποσοστό περίπου 28% δηλώνει ότι είναι εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ και στη ΝΔ. Το αντίστοιχο ποσοστό για το ΚΚΕ ανέρχεται σε 33,3% και είναι χαμηλότερο για τα υπόλοιπα κόμματα. Στη μεσαία εισοδηματική κατηγορία (14.001€-30.000€) το ποσοστό όσων δηλώνουν εγγύτερα στη ΝΔ και στον ΣΥΡΙΖΑ (περίπου 57%) είναι υψηλότερο του αντίστοιχου ποσοστού του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ (κοντά στο 53%).

Φαίνεται, επομένως, ότι ανάλογα με το μέσο διαθέσιμο εισόδημα διαφοροποιείται η κομματική εγγύτητα. Δήλωσαν το υψηλότερο μέσο εισόδημα όσοι βρίσκονται εγγύτερα στον ΣΥΡΙΖΑ (30.027,9€) και στον ΛΑΟΣ (28.527,8€), ενώ το χαμηλότερο δήλωσαν όσοι βρίσκονται εγγύτερα στους Οικολόγους-Πράσινους (22.581€) και στο ΚΚΕ (23.536€). Το μέσο εισόδημα όσων αισθάνονται πλησιέστερα στο ΠΑΣΟΚ (25.468€) και στη ΝΔ (24.924€) κυμαίνεται σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο.²¹

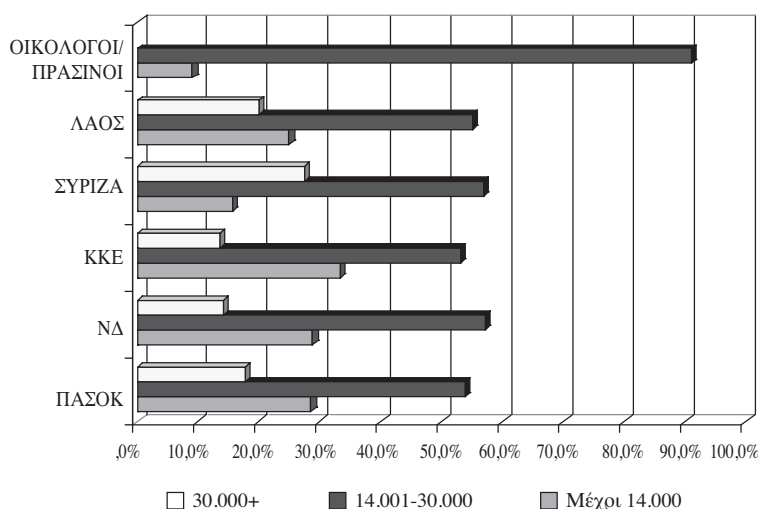
Όπως διαπιστώνεται άλλωστε στο Διάγραμμα 10, ο κίνδυνος φτώχειας κυμαίνεται ελαφρώς πάνω από το 20,4% (μέσος όρος χώρας) για όσους βρίσκονται εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ (21,4%), στη ΝΔ (22,3%) και στο ΚΚΕ (22,7%) και χαμηλότερα για όσους βρίσκονται εγγύτερα στον ΣΥΡΙΖΑ (12%) και στον ΛΑΟΣ (14,3%). Στην περίπτωση των Οικολόγων/Πράσινων ο κίνδυνος φτώχειας (18,2%) είναι ελαφρά χαμηλότερος του μέσου όρου της χώρας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται να μην έχει υψηλά ποσοστά στα φτωχά κοινωνικά στρώματα, δηλαδή στους εργαζόμενους στις θέσεις της δευτερεύουσας αγοράς εργασίας. Αντίστοιχα, ο ΣΥΡΙΖΑ εμφανίζεται να έχει χαμηλή διείσδυση στα φτωχά κοινωνικά στρώματα και σχετικά μεγάλη στα μεσαία και ανώτερα. Τα άτομα που δηλώνουν ότι με το σημερι-

21. Τα στοιχεία αυτά, λόγω του ότι το μέγεθος του δείγματος μειώνεται σημαντικά, παρουσιάζονται εδώ ως απλές ενδείξεις και τάσεις.

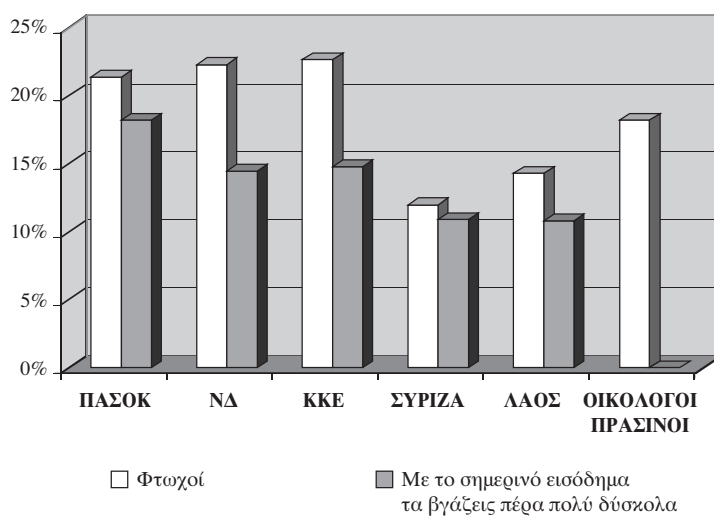
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

Κομματική εγγύτητα και μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα

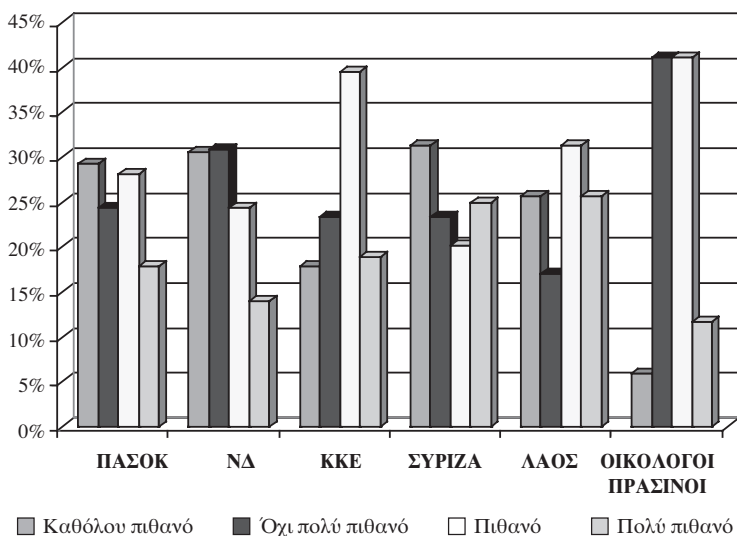
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Κομματική εγγύτητα και υποκειμενικές αντιλήψεις για την οικονομική δυνατότητα του νοικοκυριού και τον κίνδυνο φτώχειας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Κομματική εγγύτητα και υποκειμενικές αντιλήψεις για τη δυνατότητα του νοικοκυριού να καλύψει τις ανάγκες του τους επόμενους 12 μήνες

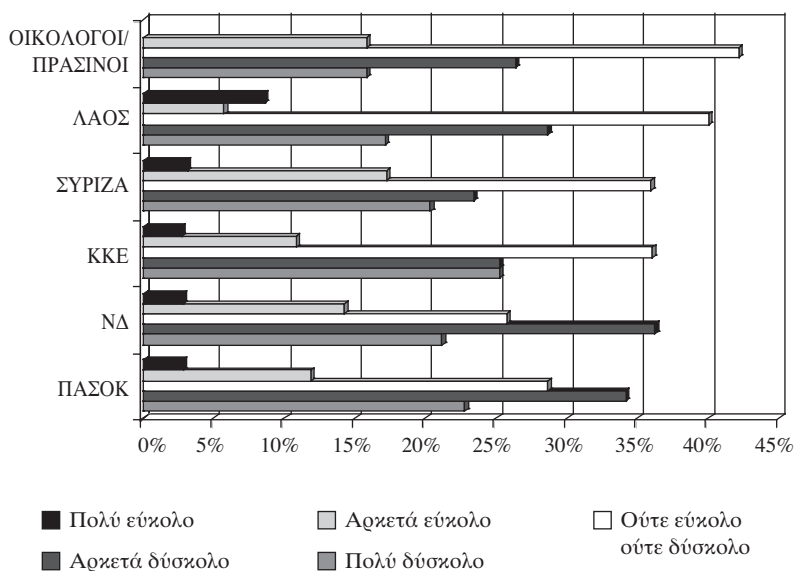

νό τους εισόδημα ζουν άνετα βρίσκονται εγγύτερα στον ΛΑΟΣ, και όσοι βρίσκονται πλησιέστερα στους Οικολόγους/Πράσινους και στη ΝΔ εμφανίζουν τη δεύτερη υψηλότερη συχνότητα από όσους δηλώνουν ότι ζούν άνετα. Αντίθετα αυτοί που δηλώνουν ότι με το σημερινό τους εισόδημα τα καταφέρνουν πολύ δύσκολα αισθάνονται εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ σε ποσοστό 18,2%, στο ΚΚΕ 14,8% και στη ΝΔ 14,5% (Διάγραμμα 10).

Στο ερώτημα: «Πόσο πιθανόν είναι να μην υπάρχουν αρκετά χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του νοικοκυριού τους επόμενους 12 μήνες», οι περισσότεροι ερωτώμενοι δηλώνουν «καθόλου» ή «όχι πολύ πιθανό» (Διάγραμμα 11). Τα ποσοστά όσων απαντούν ότι δεν είναι «καθόλου πιθανό» κυμαίνονται μεταξύ 29% και 31,3% για όσους βρίσκονται εγγύτερα στη ΝΔ, στο ΠΑΣΟΚ και στον ΣΥΡΙΖΑ, ενώ όσοι βρίσκονται εγγύτερα στο ΚΚΕ και στους Οικολόγους/Πράσινους εμφανίζουν αντίστοιχα πολύ χαμηλά ποσοστά. Από τους ερωτώμενους που δηλώνουν ότι είναι «πολύ πιθανό να μην υπάρχουν χρήματα», το

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12

Κομματική εγγύτητα και βαθμός δυσκολίας δανεισμού για την αντιμετώπιση οικονομικής δυσχέρειας

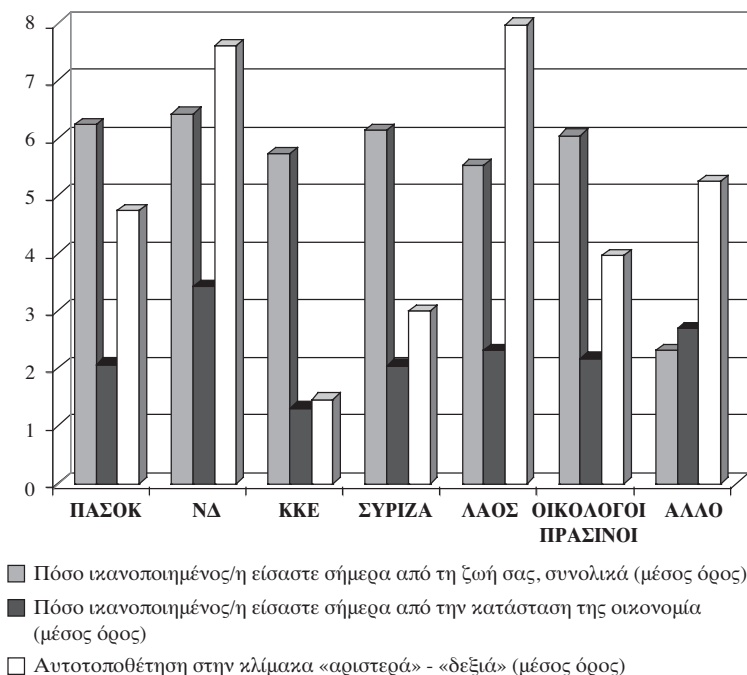
25% περίπου πρόκειται στον ΣΥΡΙΖΑ και στον ΛΑΟΣ, το 18% στο ΠΑΣΟΚ και το 14% στη ΝΔ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει εξάλλου η διαφοροποίηση που παρατηρείται στο ερώτημα που αφορά το βαθμό δυσκολίας δανεισμού χρημάτων για την αντιμετώπιση οικονομικής δυσχέρειας (Διάγραμμα 12). Διαπιστώνεται ότι τα άτομα που είναι εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες δανεισμού («πολύ δύσκολο» δηλώνει το 22,7% και «αρκετά δύσκολο» το 34,1%), ενώ αντίστοιχες είναι και οι αναλογίες για τη ΝΔ (21,1% και 36,2%). Το ποσοστό των ατόμων που δηλώνουν ότι μπορούν πολύ εύκολα να δανειστούν χρήματα είναι ιδιαίτερα χαμηλό και κυμαίνεται μεταξύ 2,8% (ΚΚΕ) και 8,6% (ΛΑΟΣ).

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, ο κίνδυνος φτώχειας, το εισόδημα του νοικοκυριού, η εκτίμηση κάλυψης των αναγκών του τους επόμενους 12 μήνες και ο βαθμός δυσκολίας δανεισμού χρημάτων για την αντιμετώπιση οικονομικής δυσχέρειας, διαφοροποιούνται σε σχέση με την κομματική εγγύτητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13

Κομματική εγγύτητα σε σχέση με τις αντιλήψεις για την κατάσταση της οικονομίας και την ικανοποίηση από τη ζωή

4.3. ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΕΓΓΥΤΗΤΑ, ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ

Ο βαθμός ικανοποίησης από τη ζωή συνολικά καθώς και η υποκειμενική αντίληψη για την κατάσταση της οικονομίας φαίνεται επίσης να σχετίζονται με την κομματική εγγύτητα (Διάγραμμα 13). Τα άτομα που αισθάνονται εγγύτερα προς τη ΝΔ δηλώνουν κατά μέσο όρο υψηλότερο βαθμό ικανοποίησης (3,4) για την κατάσταση της οικονομίας, ενώ τα άτομα που αισθάνονται εγγύτερα στο ΚΚΕ εμφανίζουν χαμηλότερο βαθμό ικανοποίησης (1,3), με μέση τιμή για το σύνολο του δείγματος 2,4 (Διάγραμμα 13).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα άτομα με αρκετό ή πολύ ενδιαφέρον για την πολιτική, συγκριτικά με όσους εμφανίζουν λιγότερο ενδιαφέρον, είναι κατά μέσο όρο 48 ετών, έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι περισσότερο ευκατάστατα, με μέσο ετήσιο διαθέσιμο 26.829,7€. Επίσης, έχουν χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας (19,3% έναντι 20,3 που είναι ο εθνικός Μ.Ο.), δηλώνουν ότι τα «βγάζουν εύκολα πέρα» με το σημερινό εισόδημά τους και δεν θεωρούν πιθανό να μην υπάρχουν χρήματα για τους «επόμενους 12 μήνες». Όσοι αντίθετα δηλώνουν λίγο ή καθόλου ενδιαφέρον είναι κατά μέσο όρο 40 ετών, με μέσο ετήσιο εισόδημα 23.587,4€, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας (20,8% έναντι 20,3 που είναι ο εθνικός Μ.Ο.) και δηλώνουν ότι θεωρούν πιθανό να μην μπορούν να «τα βγάλουν πέρα» με το σημερινό τους εισόδημα.

Το μέσο εισόδημα του νοικοκυριού, φαίνεται ότι διαφοροποιείται σε σχέση με το φύλο και το ενδιαφέρον για την πολιτική. Οι γυναίκες που δηλώνουν «αρκετό ή πολύ ενδιαφέρον» για την πολιτική καταγράφουν υψηλότερο μέσο εισόδημα (29.187,2€), τόσο σε σύγκριση με την αντίστοιχη ομάδα των ανδρών (25.217,1€), όσο και σε σύγκριση με τις γυναίκες που έχουν δηλώσει «λίγο ή καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική» (22.858,3€).

Το ενδιαφέρον για την πολιτική φαίνεται να μην επηρεάζεται σημαντικά από το μέσο μέγεθος του νοικοκυριού και την αυτοτοποθέτηση στην κλίμακα Αριστερά-Δεξιά.

Το μέσο διαθέσιμο εισόδημα όσων βρίσκονται εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ είναι υψηλότερο του αντίστοιχου μέσου εισοδήματος όσων βρίσκονται εγγύτερα στη ΝΔ (24.924,6€), στο ΚΚΕ (23.526,7€) και στους Οικολόγους/Πράσινους (22.581,2). Τα υψηλότερα μέσα εισοδήματα καταγράφονται στον ΣΥΡΙΖΑ (30.027,9€) και στον ΛΑΟΣ (28.527,8€) και ως εκ τούτου ο κίνδυνος φτώχειας όσων δηλώνουν εγγύτητα στα δύο μεγαλύτερα κόμματα και στο ΚΚΕ είναι συγκριτικά υψηλότερος.

Η επεξεργασία των δεδομένων με τη μέθοδο της *λογιστικής παλινδρόμησης* (με εξαρτημένη την δίτιμη μεταβλητή: «1»= αρκετό ή πολύ ενδιαφέρον για την πολιτική και «0»= λίγο ή καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική), ανέδειξε ως στατιστικά ση-

μαντικές τις εξής μεταβλητές: τις ώρες τηλεθέασης προγραμμάτων ενημερωτικού και πολιτικού περιεχομένου, την κομματική εγγύτητα και το φύλο. Από τις υπόλοιπες μεταβλητές οι οποίες ήταν επίσης στατιστικά σημαντικές, αλλά με χαμηλότερη τιμή του συντελεστή παλινδρόμησης, άξιες σχολιασμού είναι οι μεταβλητές που αναφέρονται στη συμμετοχή στις τελευταίες εκλογές, στην υποκειμενική εκτίμηση για την υγεία του ερωτώμενου, στην περιγραφή της εικόνας για το σημερινό εισόδημα και στο βαθμό θρησκευτικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Norris P., 2002, *Democratic Phoenix: Political activism worldwide*, New York, Cambridge University Press.
- Norris P., 2005, «The impact of the internet on political activism: evidence from Europe», *International Journal of Electronic Government Research*, vol. 1, no 1, σ. 20-39.
- Pateman C., 1971, «Political culture, political structure and political change», *British Journal of Political Science*, vol. 1 no 3, σ. 291-305.
- Solt F., 2004, *Economic Inequality and Democratic Political Engagement*, Department of Political Science Rice University fred.solt@rice.edu.
- The Electoral Commission, 2005, «Social exclusion and political engagement», Research report – November 2005. http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/pdf_file/0007/63835/Social-exclusion-and-political-engagement.pdf.
- Teorell Jan, 2003, «Linking social capital to political participation: voluntary associations and networks of recruitment in Sweden», *Scandinavian Political Studies*, vol. 26, σ. 49-66.
- Verba Sidney, Kay Lehman Schlozman, Henry Brady, 1995, *Voice and equality. Civic voluntarism in American politics*, Harvard University Press.
- Verba and Nie, 1977, «A note on factor analysing dichotomous variables: the case of political participation», *Political Methodology*.
- Verba and Nie, 1972, *Participation in America. Political democracy and social equality*, Chicago University Press.
- Verba and Nie, 1978, *Political participation equality*, Chicago University Press.